

ЛЕКЦИЯ 6

ВИДОВЕ ОПЕРАЦИИ

- ⌚ **Формат на инструкциите**
- ⌚ **Регистър на условията**
- ⌚ **Пренос на данни**
- ⌚ **Аритметични операции**
- ⌚ **Операции с един операнд**
- ⌚ **Логически операции**
- ⌚ **Измествания и ротации**
- ⌚ **Управление на програмата**

КА - 06

1/31

ФОРМАТ НА МИ

Операциите, които реализират ЦП, имат **много общи черти**.

Това е **результат от исторически и преди всичко от практически причини**.

Операциите се **класифицират по броя** на техните **операнди**: с един и с два операнда.

МИ с **1 операнд** имат следния формат:

ОП приемник и реализират **$nr := f(nr)$** .

За целта става **четене на nr** , използване на **АЛУ за извършване на пресмятането** и **запис** на резултата **в приемника**.

КА - 06

2/31

МИ С ДВА ОПЕРАНДА

МИ с **2 операнда** имат следния формат:

ОП приемник, източник.

Тези МИ реализират $nr := f(nr, изт)$.

За целта става **четене на nr , четене на $изт$** , използване на **АЛУ за** извършване на **пресмятането** и **запис** на резултата **в nr** .

В някои ЦП **редът е обратен: ОП $изт, nr$** .

При **акумулаторен ЦП** обикновено имаме:

ОП $изт$ $acc := f(acc, изт)$ 1-адресни.

При **ЦП с РОП** обикновено имаме:

ОП $рег, изт$ $рег := f(рег, изт)$ 1^{1/2}-адресни.

КА - 06

3/31

ДВА ОПЕРАНДА (прод.)

При повечето РОП има и **инверсна форма:**

ОП $nr, рег$ $nr := f(nr, рег)$ 1^{1/2}-адресни.

При **2-адресни МИ** може да бъде разрешено и двата операнда да бъдат в ОП и такива МИ реализират действия от типа **памет – памет**.

В повечето случаи (I80x86) **единият** операнд задължително се задава **само с регистрова адресация** и няма действия **памет – памет**.

Дължината на двата операнда трябва да бъде **една и съща**. Тя се определя от **КОП** на МИ.

КА - 06

4/31

РЕГИСТЪР НА УСЛОВИЯТА

В реалните машинни програми **МИ** за разклонение (**условен преход**) обикновено са **значителната част (до 20%)** от всички МИ.

При ЕП условният оператор има вида **If <условие> Then** като условието най-често изисква **сравняване на две величини**.

Аналогичната **МИ** трябва да бъде **3-адресна**, което **не е рационално**, защото **$a ? b$** е еквивалентно на **$a - b ? 0$** , а често са необходими **и други** оценки на резултата. **За пренос на подобни сведения между 2 МИ** се използва **регистър**, наречен **на условията**.

КА - 06

5/31

ИЗРАБОТКА НА РУ

Регистърът на Условията (РУ) – Condition Code Register (CCR), може да бъде изработен по **два начина**:

- 1 **n бита с 2^n стойности** като **всяка от тях посочва** едно от **взаимно изключващите се условия**;
- 2 **съвкупност от n бита** като **всеки регистрира наличие или отсъствие** на **определено условие**, което е **независимо от останалите условия**.

Примери:

- 1 **IBM 360 2-битов с 4 стойности**: **0** означава резултат **=0**, **1** – **<0**, **2** – **>0**, а **3** е **препълване**.
- 2 **при съвременните микропроцесори**.

КА - 06

6/31

ОСНОВНИ УСЛОВИЯ

Броят, названието и предназначението на разрядите за условия са различни, но най-разпространени са следните **флагове за условия** (**PDP-11**, **M68000**, **I80x86** и др.):

- ① нулев резултат (**Zero**, **ZFlag**): $1 \leftrightarrow =0, 0 \leftrightarrow \neq 0$;
- ② знак, отрицателен резултат (**Sign**, **Negative**, **SF**);
- ③ препълване (**oVerflow**, **OF**) при числа със знак;
- ④ пренос (**Carry**, **CF**) = препълване без знак.

Установяването на флаговете се съобразява с размера на данните: при байтове **N** е **7-ият бит на резултата**, при двойки байтове – **15-ият бит**, а при четворки байтове – **31-ият бит**.

КА - 06

7/31

ДОПЪЛНИТЕЛНИ УСЛОВИЯ

Регистрите на ЦП, вкл. **РУ**, рядко са **4-битови**.

Допълнителните битове на **РУ** регистрират **нови условия** или **управляват ЦП**. Такива са:

- ⑤ четност (**Parity**, **PF**) на единиците в резултата;
- ⑥ разширение (**eXtension**) като **C**, но не винаги;
- ⑦ полупренос (**Half carry**) между **3-ти** и **4-ти** бит;
- ⑧ десетична аритметика (**Decimal**) при **6502**;
- ⑨ посока (**Direction**) при **I80x86** напред или назад;
- ⑩ последна операция (**Decimal correction**) + или -.

КА - 06

8/31

РАБОТА С РУ

Често възниква необходимост за **записване** на определена **стойност** в някой от **флаговете** на РУ. За целта има **специални МИ**:

CLRC C:=0; CLR V:=0; CLRN N:=0; CLRZ Z:=0;
SETC C:=1; SET V:=1; SETN N:=1; SETZ Z:=1;

Понякога има **МИ за работа с РУ** като цяло:

ANDCC – **логическо И** с РУ (нулиране);
ORCC – **логическо ИЛИ** с РУ (запис единици);
PUSHCC – **запис** на РУ **в стека**;
PULLCC – **четене** на РУ **от стека**.

КА - 06

9/31

МАШИНЕН ЕЗИК

От съществено значение при създаване на МЕ е **правилното кодиране** на операциите.

За тази цел се използват сведения за това **кои операции се използват по-често при писането** на програми.

Такива операции се реализират **с по-богат набор от адресации** на операндите.

За **оптимизиране** на изработката на ЦП са полезни и сведения за това **кои операции се изпълняват по-често** от него.

КА - 06

10/31

ПРЕНОС НА ДАННИ

Това е **най-често използваната група** при създаване на машинни програми.

Тази група предизвиква и **най-големите спорове** по отношение на **РУ**: за **Z** и **N** почти няма спор, но за **C** и **V** се прилагат различни схеми – **нулиране** или **без промяна**.

Обичайните **названия** са:

LD (LoaD) зареждане на **регистър от ОП**;

ST (STore) запис на **регистър в ОП**;

MOV (MOVe) **пренос**: при **I80x86** единият операнд е **регистър**, при **PDP-11** и **M6800** са допустими и **преноси памет-памет**.

КА-06

11/31

СПЕЦИАЛНИ ПРЕНОСИ

За работа със **стек**:

PDP-11, M6809, M68000 – **ST -(R)** и **LD (R)+**;

Z8000 – специални МИ с **всеки регистър**;

I80x86 – специални МИ, но **само спрямо SP**;

M6809 – **PSHS** и **PULS** няколко регистъра;

M68000 – **LDM** и **STM** няколко регистъра.

Регистър – регистър:

TFR (TransFeR) и **XCH (eXCHange)** – размяна;

SWAP – размяна на части от регистър.

Масов обмен на регистри с ОП: **LDM** и **STM**.

Блок памет: **I80x86** (през **A**) и др.

КА-06

12/31

АРИТМЕТИЧНИ ОПЕРАЦИИ

Стандартна аритметика:

Събиране – **ADD** пр,изт $пр := \sum(пр, изт, 0)$;
 Изваждане – **SUB** пр,изт $пр := \sum(пр, \neg изт, 1)$
 (**SUBtract**);
 Сравняване – **CMR** пр,изт $\sum(пр, \neg изт, 1)$
 (**CoMPare**).

Аритметика с повишена точност:

Събиране с пренос – **ADC** $пр := пр + изт + C$;
 Изваждане със заем – **SBC** $пр := пр - изт - C$
 (**ADd/SuBtract with Carry**).

Размножаване на знак – **SXT** (**Sign eXTend**).

КА-06

13/31

УМНОЖЕНИЕ И ДЕЛЕНЕ

Повечето процесори днес имат и инструкции за **умножение и деление** на числа **със знак**, **без знак** или и за **двата вида** числа.

Особеното при тези операции е, че **произведението**, а от там и **делимото**, ще бъде **с удвоена точност** (брой бита).

MUL $R_n, изт R_n, R_{n+1} := R_n \times изт$ (**MULtiply**);

$$X \cdot Y = (X_{ML} + 2^8 \cdot X_{ST}) \cdot (Y_{ML} + 2^8 \cdot Y_{ST}) = \{\text{ДВ. ТОЧНОСТ}\} \\ = X_{ML} \cdot Y_{ML} + 2^8 \cdot (X_{ML} \cdot Y_{ST} + X_{ST} \cdot Y_{ML}) + 2^{16} \cdot X_{ST} \cdot Y_{ST}$$

DIV $R_n, изт R_{n+1} := R_n, R_{n+1} / изт$ (**частьно**)

(**DIVide**) $R_n := R_n, R_{n+1} \bmod изт$ (**остатък**).

КА-06

14/31

ДЕСЕТИЧНИ ЧИСЛА

Има **няколко системи** за реализиране на работата с опаковани **ДКД числа**:

- ① **IBM-360**: задаване на **броя** на цифрите и **знака** в пълен **набор** от аритметични **МИ**.
- ② **6502**: два **режима** на работа на **АЛУ** – двоичен и десетичен, за **ADD** и **SUB**.
- ③ **180x86** и др.: набор от **МИ** за десетична **корекция** след **8-битова двоична операция** – **DAA**, **DAS**, **DAM** и **DAD** (**Decimal Adjust**) при опаковани числа, **AAA**, **AAS**, **AAM** и **AAD** (**ASCII Adjust**) при неопаковани.

КА - 06

15/31

ПЛАВАЩА ЗАПЕТАЯ

В миналото (**IBM-360** и др.) добавката към ЦП (АЛУ и регистри) за **плаваща запетая** се **купува допълнително**.

При **първите МП** интеграцията позволява **АЛУ** **само** с **8-битово** събиране и изваждане.

Ако се **оперира УУ** на ЦП на кристала **остава място** за реализиране на разширено АЛУ с ПЗ: +, -, ×, :, **e^x** , **$\ln x$** , **$\sin x$** и **$\arctg x$** .

Тази ИС получава название **математически съпроцесор** (**копроцесор**). **Днес** той е част от кристала на ЦП.

КА - 06

16/31

ЕДИН ОПЕРАНД

Тъй като при тях адресното **поле за другия операнд** (регистър) е **свободно** и обикновено **всички операции** имат **еднакъв КОП**, а **това поле доуточнява** действието им (**икономия**).

Увеличаване с 1 – **INC** пр пр:= пр + 1 (**INC**rement);
 Намаляване с 1 – **DEC** пр пр:= пр – 1 (**DEC**rement);
 Нулиране – **CLR** пр пр := 0 (**CL**ear);
 Допълнение до 1 – **COM** пр пр:=¬ пр (**COM**plement);
 Допълнение до 2 – **NEG** пр пр:=¬ пр + 1 (**NEG**ate);
 Проверка – **TST** пр пр ? 0 (**Te**ST).

КА - 06

17/31

INC/DEC И ADD/SUB #1

За какво е необходима **INC пр? ADD пр,#1?**
 Двете МИ не са еднакви за **ПУ: ADD** изменя бит **C**, а **INC** запазва стойността на този бит.

INC и **DEC** възникват в **PDP-11/20**

за управление на **цикли с преброяване**:

REPEAT	LOOP: ...
$\dot{c}nt := cnt - 1;$	$\dot{D}EC \dot{C}NT$
UNTIL cnt=0	$\dot{B}NE \dot{L}OOP$

При операции с двойна точност **стойността на бит C** трябва да се пренесе **от края на едната итерация в следващата**.

В **PDP-11/45** се появява **SOB = DEC + BNE**.

КА - 06

18/31

ЛОГИЧЕСКИ ОПЕРАЦИИ

Аритметичните операции третират своите операнди като **единно цяло** ($01+01=10$).

Логическите операции третират операндите си като **масив от битове**: всеки бит се определя чрез **операция към съответните му**.

Основните логически операции са:

Конюнкция **AND** пр,изт пр := пр $\wedge$ изт;

Дизюнкция **OR** пр,изт пр := пр $\vee$ изт;

Сума по модул 2 **XOR** пр,изт пр := пр $\oplus$ изт;

Проверка **BIT** пр,изт пр $\wedge$ изт;

Нулиране (**PDP-11**) **BIT** пр,изт пр := пр $\wedge$ $\neg$ изт.

КА - 06

19/31

РАБОТА С ЕДИНИЧЕН БИТ

Използването на **логическите операции с подходящ непосредствен операнд** може да осигури **работа с единичен бит**.

Някои ЦП имат алтернативни **МИ за работа с единичен бит** чрез посочване на **номера му**:

Нулиране **BCLR** пр,**n** пр[**n**] := **0**;

Включване **BSET** пр,**n** пр[**n**] := **1**;

Промяна **BCHG** пр,**n** пр[**n**] := $\neg$ пр[**n**] (**CHanGe**);

Проверка **BTST** пр,**n** **Z** := пр[**n**].

Номерът на бита може да се задава **статично с неп. операнд** или **динамично в регистър**.

КА - 06

20/31

ИЗМЕСТВАНИЯ

Логическите операции установяват правилно **Z** и **N**, нулират **V** и запазват **C**.

Основното им предназначение е опаковане и разопаковане на данни, за което трябва да се допълнят с измествания на битовете.

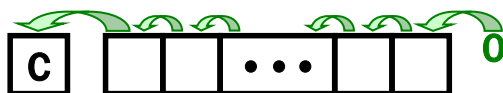
Изместванията (**Shift**) биват в ляво (**Left**) и в дясно (**Right**), логически (**Logical**) и аритметически (**Arithmetic**).

Обикновено изместването е на **1** бит, но някои ЦП имат **МИ** със статично или динамично задаване на броя на битовете.

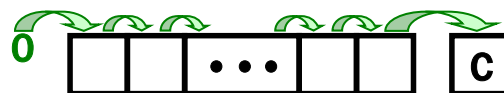
КА - 06

21/31

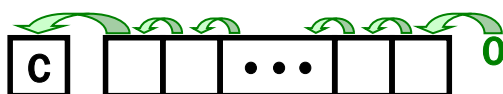
ПРИМЕР: ИЗМЕСТВАНЕ

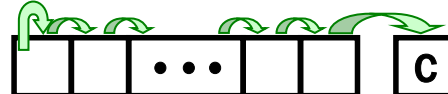
SLL (= $\times 2$ без знак)

SRL (= $/2$ без знак)

SLA (= $\times 2$ със знак)

SRA ($\approx /2$ със знак)

SLL установява **V=0**, а **SLA** – по промяната на знаковия бит до и след изместването.

В ляво $\equiv$ умножение, в дясно $\equiv$ деление.

SRA не е точно делене на **2** поради различие в окръгляването при двете МИ.

Логическо $\equiv$ без знак, аритметично $\equiv$ със.

КА - 06

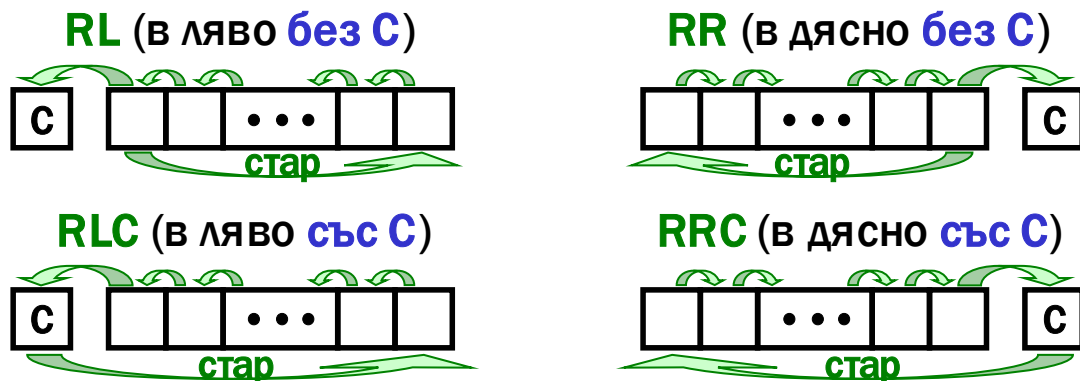
22/31

РОТАЦИИ

Ротациите (**Rotation**) са **разширение на изместванията** за увеличаване на размера.

Те биват **със и без** участие на **бит C**.

Установяването на **бит V** в **РУ** зависи от проектанта: в **0** или **запазване**.

КА - 06

23/31

УПРАВЛЯВАЩИ МИ

Те са **изключително важни**, защото са най-елегантният начин за използване на **условни действия** и **повторения** в програми на **МЕ**.

Целта на управляващите МИ е **да се наруши естественят ред за изпълнение**.

Затова се наричат и **инструкции за преход**.

Действието на тези МИ се състои в **замяна на ПБ** с изчисления от адресното поле **EA**.

Преходите не променят РУ и могат да бъдат **без** или **със** проверка на някакво **условие** в **РУ**, **без** или **със възможност за възврат**.

КА - 06

24/31

БЕЗУСЛОВЕН ПРЕХОД

Основната МИ за преход е без да се проверява каквото и да е условие (винаги):

JMP пр   ПБ := ЕА(пр)   (**JuMP**)

Старата стойност на ПБ се губи.

Безсмислени (и забранени) са регистровата адресация и непосредствен операнд.

Всички други обикновено са разрешени за да се осигури гъвкавост на разклоненията.

Запазването на ПБ осигурява възможност за възврат – МИ за преход към подпрограма:

CALL пр   Запомни ПБ, ПБ := ЕА(пр)

КА - 06

25/31

ПРЕХОД КЪМ ПОДПРОГРАМА

Съществен елемент на тази МИ е запазването на старата стойност на ПБ за:

- ① възстановяване на прекъснатия естествен ред на изпълнение (възврат);
- ② установяване на местоположението в ОП.

Запазване на ПБ и възврат (**RETurn**):

- ① IBM-360 в регистър (**BAL R,Адрес; BALR R,R₁**);
- ② PDP-8 в Адр и преход към Адр+1 (**JMS Адрес**);
- ③ днес в системния стек (**Push(ПБ)**); **RET** ПБ:=Pop.

КА - 06

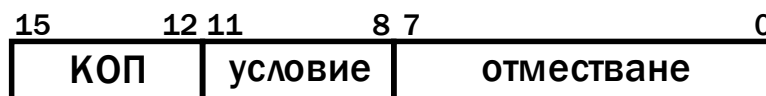
26/31

УСЛОВЕН ПРЕХОД

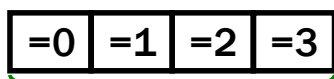
Тези МИ проверяват определено условие и променят ПБ само при наличието му.

Обикновено адресът на прехода се задава с относителна адресация, защото е наблизо.

Условието обикновено се кодира в 4-бита, които при другите МИ кодират регистър.

При монолитен РУ бит 1 посочва стойност, при която ще се извърши преход.

Задаване на условия в IBM-360 (B и BR).

КА - 06

условие

27/31

ПРОВЕРКА НА БИТОВЕ

При РУ с независими битове се кодират следните 16 проверки (Branch):

❶ без проверка на условие:

BRA винаги (Always)   BRN никога (Never)

❷ проверка на 1 бит:

BCS при C=1 (Set)   BCC при C=0 (Clear)

BVS при V=1   BVC при V=0

BMI при N=1 (Minus)   BPL при N=0 (Plus)

BEQ при Z=1 (Equal)   BNE при Z=0 (Not Eq)

КА - 06

28/31

БИТОВЕ В РУ (прод.)

③ проверка на **2 бита**:

BLT: $N \oplus V = 1$ (< със зн) **BGE**: $N \oplus V = 0$ ($\geq$ със зн)

BLS: $C \vee Z = 1$ ($\leq$ без зн) **BHI**: $C \vee Z = 0$ (> без зн)

④ проверка на **3 бита**:

BLE при $(N \oplus V) \vee Z = 1$ ($\leq$ със знак)

BGT при $(N \oplus V) \vee Z = 0$ (> със знак)

⑤ Често има и **алтернативни названия**:

BZ = **BEQ** $Z=1$ (Zero) **BNZ** = **BNE** $Z=0$ (Not Z)

BLO = **BCS** (< без зн) **BHS** = **BCC** ($\geq$ без зн)

КА - 06

29/31

ДОПЪЛНИТЕЛНИ МИ

За по-голямо **удобство** при програмирането в групата на управляващите МИ често има и **допълнителни МИ**, **комбиниращи две** други:

PDP-11: **SOB** (Subtract One and Branch);

Z8000: **DJNZ** (Decrement and Jump if Not Zero);

I80x86: **LOOP** (брояч е **CX** или **CL**).

В съвременните ЦП се наблюдава **явна тенденция за** включване на **допълнителни специализирани МИ**, чиято **цел е да се улесни преводът** от ЕПВР на МЕ.

КА - 06

30/31

**БЛАГОДАРЯ ВИ
ЗА ВНИМАНИЕТО!**

**БЪДЕТЕ С МЕН И В
СЛЕДВАЩАТА ЛЕКЦИЯ,
КОЯТО ЩЕ НИ ОТВЕДЕ
В НЕВЕРОЯТНИЯ СВЯТ НА
ПОДПРОГРАМИТЕ
И ПАРАМЕТРИТЕ**